

**Anne Mette Jørgensen (red.):
Danskernes huse på Guldkysten 1659-1850.
Tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson
Forlaget Vandkunsten og Nationalmuseet 2015
306 sider rigt ill.
kr. 250**

Christiansborg, Frederiksborg, Fredensborg, Prindsenstein, Kongenstein og Frederiksgave og Frederiksminde. Det var de majestætiske navne på de danske forter og plantager på Guldkysten. Vidnesbyrd om en periode på 200 år, hvor Danmark sammen med andre lande levede højt på handel med slaver, guld og elfenben. Derom handler nærværende smukt illustrerede og velskrevne bog, præsenteret af 10 forskere fra Ghana, Norge samt Danmark og udgivet i et samarbejde mellem Forlaget Vandkunsten og Nationalmuseet.

Den danske regent, den senere kong Frederik 6., forbød al handel med slaver over Atlanterhavet i 1796 med virkning ti år senere. Men også efter dette tidspunkt foregik der en del, der ikke tålte dagens lys. Eksemplet Wulff afslører i sine erindringer uregelmæssighederne. Samme Wulff er i øvrigt hovedperson i en danskproduceret spillefilm, der har premiere i juli i år. Men den historiske Wulff spillede også en rolle i Danmarkshistorien. Selv om det var en af de små af slagsen. Men hans efterkommere har såmænd gennem 7 generationer overlevet i Ghana under familienavnet Wulff. Et navn, der efter sigende den dag i dag nyder stor respekt i Gafolket.

Wulff Joseph Wulff, nej, det er ikke nogen fejl, gjorde tjeneste på den danske handelsstation Fort Christiansborg på Guldkysten fra 1836 og til sin tidlige død som kun 33årig i 1842. Han var født og opvokset i en jødisk familie i Randers. Her arbejdede han allerede som 14årig som skriver på herredsfogedkontoret. Uddannede sig til jurist og blev som blot 23årig sendt til den danske handelsstation på Guldkysten i rollen som såkaldt *surnummerær assistent*.

Guldkysten blev på flere planer Wulffs skæbne. På trods af en forlovelse hjemme i Randers giftede han sig med en – ifølge hans egne ord – mulatinde ved navn Tim Tam. Efter dåben til kristendommen kaldet Sara Malm. Sammen fik de flere børn, og som noget helt usædvanligt for en embedsmand flyttede parret ud af fortet til eget stenhuse i landsbyen Osu neden for Christiansborg, hvor Wulff ved siden af sit tjenstlige arbejde på fortet drev både købmandshandel og plantager. Baggrunden for den ganske usædvanlige udflytning fra fortet var, at han følte sig diskrimineret og forbigået i tjenesten.

Huset gav han navnet Frederiksminde. Her blev han også efter lokal skik begravet vertikalt og under kældergulvet i sit hus. Det bruges i dag som family house for Wulffs efterkommere. Tilsyneladende har han også været slave-ejer. Hans testamente nævner nemlig, at hans mulatinde skulle arve to slaver. Wulff skrev mange breve hjem til familien. De blev i 1917 samlet og udgivet under hans navn og med titlen *Da Guinea var dansk*. Sammen med en biografi, skrevet af Selena Axelrod Winsnes blev bogen genudgivet 2004 i Trondheim og på engelsk under titlen *A Danish Jew in West Africa. Biography and Letters 1836-1842*.

Alt det og meget mere beretter bogens 10 forfattere veloplagne om. Med bogens artikler har de præsteret et værdifuldt stykke original, ægte tværfaglig og international forskning. Forskerne kommer fra Ghana, Norge og Danmark og repræsenterer så forskellige fagområder som arkitektur, historie, geografi, arkæologi og antropologi. De beretter fra hver deres faglige vinkel om danskernes og deres huse på Guldkysten. Nyd for eksempel følgende fascinerende uddrag fra den ghanesiske arkitekt og historiker Henry Nii Adziri Wellingtons afsnit i bogen:

”Christiansborg, hjertet i det danske emporium [= handelsstation, TP], tronede over Osulandsbyen fra sin ophøjede position på klippeudspringet ved stranden. Det lys, den lokale befolkning så fortet i, vekslede, alt efter, hvornår de kiggede derop. De så fortet som deres beskytter, når nabogrupper angreb, og de søgte tilflugt i fortets forværn. Til andre tider så de på det som en forræderisk fælde, som man gjorde vel i at undgå. De så det som et monstrøst bygningsværk, hvorigennem en konstant strøm af slaver passerede med ophold i fortets kældre på deres ufrivillige vej fra det afrikanske indland til Amerika”, (side 102).

De tilbageværende rester af bygninger bliver i bogen identificeret og omhyggeligt beskrevet som skuepladser for handelen med slaver, guld, våben og elfenben. Samt for købmændenes gentagne, men som regel fejlslagne forsøg med plantagedrift. Desuden berettes der i bogen om det nutidige forsknings- og formidlingssamarbejde samt om, hvordan den materielle kulturarv i det moderne Ghana bevares. Fortid og nutid illustreres rigt med fotos og tegninger, dels fra arkiverne og dels fra Ghana i dag.

Danskerne lå ikke på den lade side i hverken slavehandel eller plantagedrift. Hele syv ud af de ca. 40 forter på Guldkysten var således danske. Tyngdepunkterne havde vekslet gennem de 200 år. Det var guldet, der havde lokket danskerne til Afrika, mens det var slaverne, der fastholdt det danske engagement på Guldkysten. Fra ca. 1660 var det primært guld, men elfenben var også eftertragtet. Efterhånden åbnedes sluserne for slaver. I et århundrede, fra 1690erne til 1790erne, var slaverne det dominerende handelsobjekt og dermed også det altafgørende økonomiske fundament. Det var trafikken af sejlskibe, der krydsede atlanten med ulykkelige slaver ombord, revet ud af familie, kultur og dagligdag, der udgjorde det dystre bagtæppe til for eksempel Københavns opblomstring i den såkaldt florissante periode i slutningen af

1700-tallet.

I bogen demonstreres overbevisende, hvordan handel og politik flød sammen – på Guldkysten såvel som i den såkaldte trekanthandel. Det erfarde danskerne også i løbet af perioden - ofte på den hårde måde. Samarbejdet med det sorte bagland kunne være problematisk. Det afhang til stadighed af de eksisterende politiske forhold i det afrikanske bagland. For eksempel skete det ikke sjældent, at de hvide herre måtte underkaste sig den aktuelle afrikanske overherre, betale tribut og vise ham loyalitet. Neutralitet var sjældent en option i den sammenhæng.

”Generelt kunne man, groft sagt, kategorisere de afro-europæiske relationer på Guldkysten som et åbent interaktivt system af vekslende partnerskaber og alliancer, hvor parterne var involverede i et strategisk spil”, som den norske historiker Per Hernæs skriver side 25.

Administrationen på forterne var klart hierarkisk opbygget. På fortet Frederiksborg sidst i 1600tallet var rangordenen således følgende fra toppen: Guvernøren, en overkøbmand, en under-købmand, en præst, en løjtnant, en bartskeer, to assistenter, en sergent, en konstabel, en tambur og 28 menige soldater. Foruden europæerne var der endvidere ca. 100 sorte slaver, både mænd og kvinder.

Bogen er resultat af mange års kortlægning af og forskning i de fysiske spor efter danskernes 200 år i Afrika. I dag er der spor af syv forter, cirka femten plantager og en håndfuld købmandsgårde. Mange af dem beliggende midt i Ghanas livlige hovedstad Accra. Nogle plantager ligger i dag som ruiner og anes knap i landskabet, mens det tidligere danske hovedkvarter, fortet Christiansborg, er forblevet centrum for magten – først for danskerne, dernæst efter salget til briterne i deres kronkoloni efter salget til dem i 1850 og endelig i det selvstændige Ghana, hvis regering og præsident har haft residens og virke der indtil for nylig.

Bogen repræsenterer den første samlede danske minutiøse beskrivelse af forter, plantager, private huse og af det liv, der udspandt sig i og omkring dem. Og specielt i bydelen Osu. I dag en del af Ghanas hovedstad Accra, men i sin tid en landsby ved foden af fortet Christiansborg. Et separat kapitel behandler plantagen Frederiksgave, som Nationalmuseet i en årrække har undersøgt. Afsluttende behandles den arkæologiske forskning i alle disse lokaliteter samt den aktuelle bevaring og formidling af Ghanas kulturarv.

Alle artikler indledes med fyldige abstracts på engelsk.

Forlag og forfattere fortjener stor ros og stor tak for tilblivelsen af denne bog. Den er overdådig, ualmindelig flot og indholdsrig. Alle, ikke blot historikere, vil opleve stort udbytte og stor glæde ved at læse den – ja, såmænd blot ved at blade i den.